

hogy "Az irgalom nem erőltet. Úgy csepeg alá a földre, mint lágy eső. Kétszeresen áldott. Áldott az, aki adja és az, aki kapja".

Jézus az utolsó ítéletről szóló példázatában (Mt 25,12-től) rámutatott az irgalom tárgyilagosságára, mely már a teremtésben benne foglaltatott. Jézus ezt úgy fejezi ki, hogy az irgalom cselekedetei ismételten az ő mezítelen, rab és szomjas lelki gyermekeit ajándékozza meg. Amikor az őskeresztény egyház Jézus utolsó szavait - bármi légyen is az pontosan - közvetítette, az fejeződött ki, hogy az irgalom cselekedetében, s az irgalom önmagán felülmúló és az irgalmat megvalósító gyakorlóra nézve, megváltó jellegű. És valóban Jézusnak az utolsó ítéltre való figyelmeztetésében, amikor a juhok a kecskétől végleg szétválasztatnak, a tanítványaihoz intézett buzdítása olvasható: cselekedjétek irgalmason! Jézus kijelentette azt is, hogy a tanítványoknak Isten előtt naponta kellene önitéletet, önfelmérést gyakorolniok lelkiekben és szentségben egyaránt: "Bizony mondom néktek, amikor megtettétek ezeket akárcsak eggyel is a legkisebb atyámfiai közül, velem tettétek meg" (Mt 25,40).

A kiterjedt és fenntartott szövetségi-szentségi irgalom az isteni-emberi összefüggésben, a gyakorolt irgalom és az irgalomgyakorlás mindnyájunkat Isten óvó és gyógyító védelme alá helyez. Mi magunk az isteni irgalom és a nagylelkű, megbocsátó ítélet közvetítőivé válhatunk az elesettek, bánatban szenvedők, a magányosok, a halál szélén állók számára. Tudatában vagyunk annak, hogy életünk során valamikor, még ha csak lelki értelemben is, mi is a jótékonyság, nemesszívűség és együttérzés hordozóivá válunk a kitaszítottak, az elesettek, a mezítelenek és magányosok számára, amikor mi magunk is megismerjük a fájdalmat.

A történelmiség, szentség és lelkeség kérdésével foglalkozó beszédünket zárjuk imádságos lélekkel a lét örök forrása iránt, mely tápláló kútfője emberi létünknek. Fohászkodjunk ehhez a végtelen hatalomhoz a "Himnusz a lélekhez" jól ismert szavaival: "Teremtő lélek, akinek segítségével által/ A világ alapjai lera-kattak/ Jöjj, látogass meg minden kegyes elmét;/ Jöjj, tölts be örömmel és gyógyító lelkeddel/ Sokféle mindnyájunkat/". Ámen.

PHILLIP HEWETT

AZ ÚJJÁSZÜLETÉS*

Jn 3,3

A felolvasott bibliai versben a vallásnak egy olyan alapvető kérdése merül fel, amelyet nagyon könnyű félreérteni, mint ahogy az újszövetségi tudósítás szerint Nikodémus félre is értette azt. A kérdéssel kapcsolatosan csak saját élettapasztalatunk alapján tudunk véleményt nyilvánítani: megfigyeléseinket egybevetni és az élet értelméről vallott felfogásunkat megosztani.

E bevezetés után hadd fejezzem ki azt a meggyőződésemet, hogy amennyiben tudatosan élünk, *újjászületésünk lehetséges, sőt, állandóan újjászületünk!* Ez

* Elhangzott a brassói unitárius templomban 1994. október 2-án; angoltól fordította: Marton Vera és Szász Ferenc

azonban nem jelenti azt, hogy - amint ezt gyakran elképzeljük -, teljesen és drámaian szakítunk a múlttal. Nem. Az élet legyen szó személyes életünkről vagy a társadalom és nemzetek életéről, nem ilyen egyszerűen működik.

Arra gondolok most, amiről születésem előtt egy-két évvel, a nagyon régi és nagyon más 1920-as években Edwin Muir költő írt önéletrajzi írásában. Egy nyarat Drezdában, e gyönyörű, öreg városban töltötte. Ez az élmény bírta rá, hogy élete értelmén elmélkedjen. "Megértettem" - írja -, "hogy újra kell élnem azokat az éveket, amelyeket eltékozoltam. Minden embernek ezt kellene tennie, mert az első »kísérlet« mindig vak".

Mikor e meglátását formába öntötte, úgy érezte, hogy felszabadult az idő értelem nélküli rabságából.

Az idő rabságában, szorításában élni azt jelenti, hogy az ember visszatekint saját életére vagy általában a múltra és azt mondja: "Ami történt, megtörtént. Nem lehet rajta változtatni."

Van-e hát menekülés az idő kötöttségéből és hogyan képzelhető ez el?

A jövőbe lehetetlen menekülni, mert a jövő, bármennyire is reménykedünk benne, még nem létezik.

A jelenben? Hát mi is tulajdonképpen a jelen? Egy mozgásban levő pont, amely a múltat a jövőtől elválasztja. Időtartama azonban nincs: olyan megfoghatatlan, hogy aligha mondhatjuk rá: van, létezik. Megpróbálhatjuk megragadni, de ha kinyújtjuk feléje kezünket, azt kell tapasztalnunk, hogy már elröppent, múlttá lett. Ha ellenkező irányból közelítünk hozzá, akkor se találjuk: a jelen még jövő.

Álljunk meg azonban egy pillanatra! Vajon nem estünk-e okoskodásunkkal ugyanabba a csapdába, amelybe Nikodémus, aki "szószert", "betűszert" értelmelte az örömmüzenetet?

Logikailag bizonyos, hogy a jelen egy folyamatos, vonalszerű határ, de nem így érezzük azt. Ha valaki felhív arra, hogy örvendjünk a jelennek, élvezzük ki teljesen, általában nem is méltatjuk válaszra azt, aki a nevetségesen lehetetlen életprogramot kitűzi nekünk. Próbáljunk hát még jobban elmélyülni kérdésünkben!

Gondoljunk arra, mi történik akkor, amikor zenét hallgatunk. Amit egy adott pillanatban valóságosan hallunk, az nem egy dallam, csupán egyetlen hang. És mégis! Ha a zenedarab ismerős, egyenként visszaemlékezünk azokra a hangokra is, amelyek már lejátszásra kerültek, és "előre tudjuk" azokat, amelyek még nem is hangzottak el. Nyugodtan állíthatjuk tehát, hogy nem a hangot, hanem a zenét élvezzük!

A zenésznek, aki benne él a mű egészében, az eljövendő rész épp olyan valóságos, mint ami már elhangzott. A múltba tűnt hangok egybekapcsolódnak a jövőbe elhangzandókkal és együtt alkotják a jelen valóságát.

Mozart egy alkalommal le is írta ezt az alkotó folyamatot. "Az egész, bár hosszú, majdnem teljesen »készen van« a fejemben; úgy tekintem át egyetlen pillantással, mint egy szép festményt vagy egy gyönyörű szobrot. Képzetelemben nem az egymás utáni részeket hallom, hanem egyszerre az egészet. Elmondhatatlan, hogy ez milyen csodálatos elragadottságot jelent!"

Az alkotás elvét érhetjük hát itt tetten, úgy, ahogy azt a művész megragadta! Az egész határozza meg a részeket! Szószertinti értelemben az egésznek csak egy töredéke tartozik a jelen pillanathoz, s mégis a jelen tapasztalata az egészet jelenti, feltéve, hogy az egész, és összefüggő jelentést hordoz.

Mostmár csak az a kérdés: felfogható-e maga az élet alkotó művészetnek?

Gyakran beszélünk "az élet művészetéről", s szeretném azonnal megjegyezni, hogy szerintem ez több mint egy üres frázis. Véleményem szerint az élet felfogható úgy, mint egy művészeti alkotás, s e szempont szerint a kibontakozó

és fejlődő életeket úgy tekinthetjük, mint egy-egy zenei alkotást vagy színművet. Minden rész az egésztől nyeri értelmét!

Ha megnézünk egy színelőadást vagy elolvassunk egy regényt, lehet, hogy kezdetben zavarban vagyunk. Ha útrakelünk, hogy meghódítsunk egy hegycsúcsot, néha meglepődünk, hogy a feléje vezető ösvény kezdetben más irányba kanyarodik. Később azonban, amint "rálátáshoz", "kitekintéshez" jutunk, a dolgok "megvilágosodnak". "Óh, ez az, amit ez jelent!" - mondjuk. "Mostmár értem." A részek értelmet nyertek: az egész alapján.

Vajon nem így vagyunk-e az emberi élet megértésével is? Ha valaki élete végén írja meg önéletrajzát, sokkal jobban fel tudja fogni élete értelmét, mintha egy korábbi időpontban annak csak egy szakaszát tekintette volna át. Az életrajz-írók még kedvezőbb helyzetben vannak, hiszen ők "kívülről" szemlélik tárgyukat. Ha az illető, akiről írnak, már meghalt, lehetőségük nyílik életének teljes áttekintésére, éppúgy mint az egyes életszakaszok egyenként való értelmezésére.

Ha e percben úgy tekintünk életünkre, ahogy én azt kérem most tőletek, az az előnyünk, hogy bensőségebben vehetjük számba saját életünket, mint bárki más. Hátrányunk az, hogy nem ismerjük még életünk egészét, nem tudjuk, miként fog befejeződni, hiányzik az a rálátásunk, amit csak a távlat nyújthat.

Lehetséges-e hát az emberi életet teljességében látni? Milyen jó volna ha, ehhez egy időben rendelkezni egy életrajzzal és egy önéletrajzzal!

Természetesen soha nem fogjuk teljes élettörténetünket az egész összefüggésében meglátni. Ez többet jelentene, mint istenországa meglátása. Az "Isten szeme szerinti látás" körülbelül olyan, mint ahogy azt a zsoltáríró fogalmazta meg, megszólítva Őt: "Mert ezer esztendő annyi a szemedben, mint a tegnapi nap, amely elmúlt, mint egy őrültásványi idő éjjel" (Zsolt 90,4).

Ami azonban most engem érdekel, az nem a teljes élettörténet és nem egy valakinek az élettörténete. A mi életünkről van szó, amely olyan, mint egy befejezetlen szimfónia, egy hiányos regény. Talán hihetjük azt, hogy a majdan kiteljesedő motívumot ismerjük, de soha nem lehetünk effelől biztosak.

Vallás alatt éppen azért azt értem, ami az egész áttekintése: a hitből származó cselekedetet. Az ilyen vallásos hit egyre erősebbé válik azáltal, hogy az idő múlásával újra- és újraértékeljük életünket, annak történetét. Minden újra-értékelés a jelen tapasztalata alapján új megértéshez vezet. Én ezt nevezem újjászületésnek. Eszerint a múlt nem megrögzöttség és megváltozhatatlanság, legalább is az általunk legfontosabbaknak tartott tényekre nézve. A részek értelmezése, bárhol is helyezkedjenek el azok az időben, csak az egész összefüggésében lehetséges. Az egész jelentősége pedig fokozatosan tudatosodik bennünk, persze, sohasem teljesen. A fokozatos fejlődés során lassan átformáljuk a múltat és tudjuk, hogy hasonló módon képesek vagyunk kialakítani a ma még formátlan jövőt is, ami rövidesen majd a múlt részévé válik.

Szeretnék itt még valamit megjegyezni. Múltam nemcsak események és tapasztalatok sorozata, több mint eddigi egyéni létezésem. Elődök élnek bennem és azok tapasztalatai is részemé váltak. Nem vagyok független. Lényemben az egész emberiség történetét hordozom, sőt, az emberiség léte előtti történelmet is. És ezt formálom magamban újra.

Miért szükséges újraírni a történelemléveket minden új nemzedék számára? Most nem arra a szomorú gyakorlatra gondolok, hogy egyesek újra- és újraírják a történelmet valamely ideológiai rendszer vagy vallás érdekében. Arról beszélek, hogy jelenlegi értelmezésünk alapján ki kell fejtenünk azt, mi történt korábban az egész ismeretének értelmezése terén, hiszen az egész volt az, ami a részt formálta, amint ezt saját személyemmel kapcsolatban már elmontam nektek. Az évszázadokkal korábban élt emberekről is, akiről már sokszor írtak, új életrajzokra és történelmi munkákra van szükségünk.

Mit lehet mondani róluk, ami újnak bizonyulhat? Születési és elhalálozási adataik nem változtak, életük eseményeinek időrendje is ugyanaz. Ami más, az az, ami azóta történt, s ami új értelmet ad életüknek.

Mindez a Zsidókhöz írt levélben az Újszövetség egyik részében van összegezve. A könyv írója szerint a hit egy olyan pozitív eszme, amelynek a jövőbe kell vinnie bennünket. A hit nem más, mint egy jobb jövő elhívése. A könyv felemlegeti azoknak a hősöknek a hosszú sorát, akik már rég nincsenek, de akik hívő életükkel példát mutatnak számunkra, és ezt a fontos megjegyzést teszi: "És mindezek, noha hit által elnyerték az Írás jó bizonyosságát, nem teljesült be rajtuk az ígéret, mert Isten számunkra valami különbről gondoskodott, és azt akarta, hogy ők nélkülünk jussanak el a teljességre." (Zsid 11, 39-40)

A múlt csak velünk lehet teljes. Mi egészítjük ki a történelmet és az így kap teljes értelmet. A folyamat nem áll meg velünk. A mi életünknek és tetteinknek is későbbi nemzedékek fognak értelmet adni. Közben mi is hitben élünk. Így születünk megint újra és újra.

Visszatérek arra, amit Edwin Muir mondott. Minden embernek kétszer kellene élnie, mert az "első kísérlet vak". Milyen óriási meglátás: "az első kísérlet vak"! Később, legalábbis részben, látunk.

Úgy érzem, nemcsak kétszer, többször is élnünk kellene, s minden alkalommal nagyobb világosságban, annak ellenére, hogy minden jövőbe tett lépés a hit cselekedete.

Talán erre gondolt Jézus, amikor Istenországának "meglátásáról" beszélt: "ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát". Ámen.

SZABÓ LÁSZLÓ

BERDE MÓZES PÉLDAMUTATÁSA

Mintegy másfél éve töltöm be a maros-küküllői Egyházkör felügyelő gondnoki tisztét, és a viszonylag rövid idő alatt, az egyházközségek látogatása alkalmával, illetve a lelkészekkel, gondnokokkal folytatott beszélgetések alapján látom-tapasztalom, milyen nehéz anyagi körülmények között fejt ki tevékenységét egyházi közösségünk.

Az Unitárius Egyház, hasonlóan más kisebbségi felekezetekhez, az elmúlt négy és fél évtizedben szinte kizárólag a hívek adakozására és ritkán külföldi testvérei segélyeire számított csak.

A rendszerváltás után négy évvel kénytelenek vagyunk belátni, hogy egyházunk működésének anyagi feltételei éppen olyan bizonytalanok, mint régen. A pár évig szépen érkező segélyadományok természetesen rendre elfogynak. Így pénzforrásként továbbra is maradnak a hívek, de manapság többségüknek a messzemenő jószándék ellenére sincs már miből adnia.

Az anyagi gondoktól terhes időszakban a mélypontból való kilábalást - meggyőződésem szerint - csakis a berdemózesi vasakaraton vagy a balázsferenci elképzeléseken alapuló kezdeményezések és vállalkozások, valamint az összefogás hozhatnak.

Tudjuk és valljuk: az egyház nem gazdasági vállalkozás, hanem vallás-erkölcsi egyesülés, de a magasztos hivatás betöltése anyagi eszközök nélkül alig elképzelhető.